

บทที่ 6

บทสรุป

ประเด็นการศึกษาประวัติศาสตร์พม่ายุคคองบองตอนต้น นับแต่ปี ค.ศ. 1752-1812 ได้รับความสนใจศึกษาในรายละเอียดและสถาปนาองค์ความรู้ในแวดวงวิชาการพม่าศึกษาในวงจำกัด หากเปรียบเทียบกับงานการศึกษาประวัติศาสตร์พม่ายุคตองอู-นยองยาน ประวัติศาสตร์พม่ายุคคองบองตอนปลาย ประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม ถึงประวัติศาสตร์พม่าร่วมสมัย ดังที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าที่ศึกษาในยุคคองบอง กรอบการศึกษาหลักยังเคลือบแฝงด้วยอคติ โดยเน้นย้ำในประเด็น “ปัญหาความเสื่อมและการล่มสลายของราชวงศ์คองบอง” เป็นหลัก ในขณะที่การศึกษาในเรื่องของการเรื่องอำนาจและความรุ่งเรืองของราชวงศ์คองบองกลับถูกอธิบายภายใต้กรอบความคิดเรื่อง “ลักษณะมหาบุรุษและความสามารถเฉพาะบุคคล” บทสรุปแห่งการสถาปนาอำนาจและการเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบองอันพึงพิงกับสถาบันกษัตริย์และตัวบุคคลเพียงอย่างเดียว ดังปรากฏงานประวัติศาสตร์นิพนธ์จำนวนมากที่กล่าวถึงรัชกาลพระเจ้าอลองพญา พระเจ้าปดุงและพระเจ้ามินดง เป็นต้น มากกว่าที่จะศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์แบบพัฒนาการเชิงโครงสร้างสถาบันที่มีผลต่อการเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบองในระยะเวลาอันรวดเร็ว

อนึ่งอิทธิพลของอคติทางความคิดที่ว่าด้วยพม่าสมัยราชวงศ์คองบองอันสัมพันธ์กับประเด็นการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1767 ในแวดวงการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย นับเนื่องแต่ครั้งปลายรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ที่มุ่งศึกษาเพียงสงครามระหว่างไทยและพม่าในประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยที่ว่าด้วยพม่าเป็น “ปัจเจกมิตร” และ “ศัตรูของประเทศไทย” ทำให้ขอบเขตการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าในแวดวงวิชาการและประวัติศาสตร์ของไทยไม่ขยายขอบเขตองค์ความรู้ให้พ้นจากกรอบความรู้เดิมและจำกัดอยู่เพียงเฉพาะเรื่องสงครามระหว่างไทย-พม่าเป็นส่วนใหญ่

ผลจากการศึกษา ปรากฏชัดว่าเหตุแห่งการเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบองที่เพิ่งสถาปนาราชวงศ์ขึ้นมาหลังการล่มสลายของราชวงศ์ตองอู-นยองยานในปี ค.ศ. 1752 แต่ในเวลาเพียง 25 ปี หลังการล่มสลายของราชวงศ์ตองอู-นยองยาน ราชวงศ์นี้ก็กลับมีพลานุภาพแผ่ครอบคลุมปริมณฑลทางอำนาจเดิมและพร้อมที่จะขยายและผนวกปริมณฑลทางอำนาจใหญ่น้อยข้างเคียงในเขตพื้นที่ทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ในเวลาอันรวดเร็ว คือระบบการบริหารราชการแผ่นดินที่ชนชั้นปกครองสมัยราชวงศ์คองบองฟื้นฟูขึ้นมา

การเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบองในระยะเวลาอันสั้นเกิดจากพัฒนาการทางการเมืองการปกครองในระบบการบริหารราชการแผ่นดินและเศรษฐกิจอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากโครงสร้างระบบการเมืองการปกครองและบริบททางสังคมจากประวัติศาสตร์พม่ายุคคองบอง-นยองยานสู่ประวัติศาสตร์พม่ายุคคองบอง โดยชนชั้นปกครองของราชวงศ์คองบองตระหนักถึงปัญหาและเหตุอันนำมาซึ่งความเสื่อมและการล่มสลายของราชวงศ์ตองอู-นยองยาน อันเกิดจากปัญหาในโครงสร้างระบบการบริหารราชการแผ่นดินเป็นหลักที่ไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงและสิ่งท้าทายทางอำนาจของศูนย์กลางได้ ทั้งนี้ยังหมายรวมถึงปัญหาและสิ่ง

ทำทนายอำนาจศูนย์กลางอันบังเกิดร่วมสมัยครั้งสถาปนาราชวงศ์คองบอง นับแต่ปี ค.ศ. 1752-ต้นรัชกาลพระเจ้าปดุง (Bodawphaya) ปี ค.ศ. 1782 คือ “ปัญหาการสร้างสิทธิธรรมทางการเมืองการปกครอง” “ปัญหาการสืบสันตติวงศ์” “ปัญหาการทำทนายอำนาจจากรัฐข้างเคียง” และ “ความเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจการค้าทั้งภาคพื้นทวีปและภาคพื้นทะเลร่วมสมัย” อันเป็นสิ่งเร่งรัดให้ชนชั้นปกครองสมัยราชวงศ์คองบองต้องทำการสถาปนาอำนาจโดยเน้นย้ำในเรื่องของระบบการบริหารราชการแผ่นดิน 3 ประการด้วยกันคือ การสถาปนารัฐรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง การควบคุมกำลังพลและช่วยอากร และการปฏิรูปและควบคุมคณะสงฆ์

ดังนั้นชนชั้นปกครองจึงได้เร่งสถาปนาโครงสร้างและระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้มีลักษณะเป็นระบบเครือข่ายทางอำนาจที่อำนาจศูนย์กลางสามารถตรวจสอบและคานอำนาจต่อกันได้โดยเน้นหนักที่ตัวศูนย์กลางให้เข้มแข็งเป็นหลักและยึดโยงสืบเนื่องรูปแบบโครงสร้างระบบการบริหารราชการแผ่นดินครั้งสมัยราชวงศ์ตองอู-นยองยานเป็นแบบอย่าง หากได้ปรับเปลี่ยนในต้นนโยบายโดยสร้างสถาปนารัฐรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลางตามแบบจารีต มีการเน้นย้ำในเรื่องของ “หน้าที่และความรับผิดชอบ” ในทุกตำแหน่ง มีการแต่งตั้งตำแหน่งทางการเมืองใหม่เพื่อแบ่งย่อยหน้าที่และความรับผิดชอบลงไปในทุกระดับ รวมถึงการลดทอนอำนาจของขุนนางบางตำแหน่งลงให้สามารถทำงานและรับผิดชอบในหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่อำนาจศูนย์กลางสามารถตรวจสอบและรับรู้ได้ ขณะเดียวกันก็มีการแบ่งเขตการปกครองให้ละเอียดเล็กลงไปจากระดับมณฑลถึงระดับหมู่บ้าน รวมถึงการกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของขุนนางที่เข้าไปปกครองส่วนภูมิภาคในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อป้องกันการสั่งสมอำนาจของขุนนางที่ประจำในส่วนภูมิภาค และการผนวกเอารัฐประเทศราชเดิมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองการปกครองในส่วนภูมิภาค ดังกรณีของรัฐฉานและล้านนา ล้านช้าง เป็นต้น ทั้งยังอวยยศตำแหน่งทางการเมืองแก่ผู้นำท้องถิ่นให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารราชการแผ่นดินเช่นกัน

การควบคุมกำลังและช่วยอากร เป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ชนชั้นปกครองสมัยราชวงศ์คองบองตระหนักในความสำคัญและรีบเร่งจัดการปัญหาดังกล่าวอย่างรวดเร็วอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเสื่อมและการล่มสลายของราชวงศ์ตองอู-นยองยาน โดยสัมฤทธิ์ผลในรัชกาลพระเจ้าเจงพยูชิน (Hsinhpyushin 1763-1776) ในนโยบายการจัดทำรายงาน หรือ “Sittans” ขึ้น โดยเริ่มจากระดับหมู่บ้าน หัวเมือง ปริมาณพล และมณฑลส่งมายังส่วนกลาง มีการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม ภาษีอากร ซึ่งตวงวัดตามมาตรฐานเดียวกันทำให้รัฐส่วนกลางสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในทุกพื้นที่ในโครงสร้างระบบการบริหารราชการแผ่นดิน รวมถึงนโยบายการสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง ทำให้การคมนาคมเชื่อมโยงถึงกัน และนโยบายการจัดระบบปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษีหรือ “ทัตทาเมดะ” (Thatthamedda) ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินที่สัมพันธ์กับการควบคุมกำลังไพร่พลให้มีหมวดหมู่ มีสังกัด และมีพื้นที่ที่แน่นอนภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดจากรัฐส่วนกลาง

เฉกเช่นเดียวกัน การปฏิรูปและควบคุมคณะสงฆ์ เป็นประเด็นปัญหาที่ชนชั้นปกครองสมัยราชวงศ์คองบองตระหนักสืบเนื่องจากความสำคัญของคณะสงฆ์ในสังคมสมัยพม่ายุคจารีตต่อคติและแนวความคิดทางการเมืองการปกครอง ทั้งยังเป็นสถาบันทางภูมิปัญญาที่มีอำนาจและอิทธิพล

ในสังคมพม่ายุคจารีตอย่างสูง แม้การปฏิรูปและควบคุมคณะสงฆ์ในสมัยราชวงศ์คองบองตอนต้น ยังคงรักษาระบบโครงสร้างคณะสงฆ์หลักตามระบบโครงสร้างคณะสงฆ์เดิมในสมัยราชวงศ์ตองอู-นยองยาน หากแต่ในรายละเอียด ชนชั้นปกครองของราชวงศ์คองบองได้พยายามสร้างเอกภาพในคณะสงฆ์ให้อยู่ภายใต้อำนาจรัฐส่วนกลางให้มากที่สุดระดับหนึ่ง แม้กระนั้นการปฏิรูปและควบคุมคณะสงฆ์จะสัมฤทธิ์ผลอย่างเด่นชัดได้ในรัชกาลพระเจ้าปดุงอันเป็นผลสืบเนื่องจากความพยายามปฏิรูปและควบคุมคณะสงฆ์ที่เริ่มกระทำมานับแต่ต้นราชวงศ์

ดังนั้นการเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบองจึงเกิดจากพัฒนาการทางการเมืองการปกครองระบบการบริหารราชการแผ่นดินและบริบททางสังคมเศรษฐกิจร่วมสมัยอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากราชวงศ์ตองอู-นยองยานทั้งยังมีการปรับประยุกต์โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจสังคมภายใต้ระบบการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้นโยบายสำคัญ 3 ประการคือ การสถาปนารัฐรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง การควบคุมกำลังพลและส่วยอากร และการปฏิรูปและควบคุมคณะสงฆ์ อันก่อให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมในเวลาอันรวดเร็วและเป็นระบบ ขึ้นตอน เป็นรากฐานสำคัญของการเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบองเพียง 25 ปีแรกของราชวงศ์และการดำรงอยู่ของราชวงศ์คองบองตลอด 133 ปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย